

La família

Aliou Diao

ant a l'Àfrica com a Catalunya hi ha famílies, però el concepte de família és molt diferent en una i altra societat. A l'Àfrica, la família té un significat molt ampli, compacte i multidimensional; no queda limitada al nucli que formen pare, mare i fills (en nombre cada cop més limitat), que és el que passa a les societats occidentals arran de les transformacions lligades a la revolució industrial i a la urbanització.

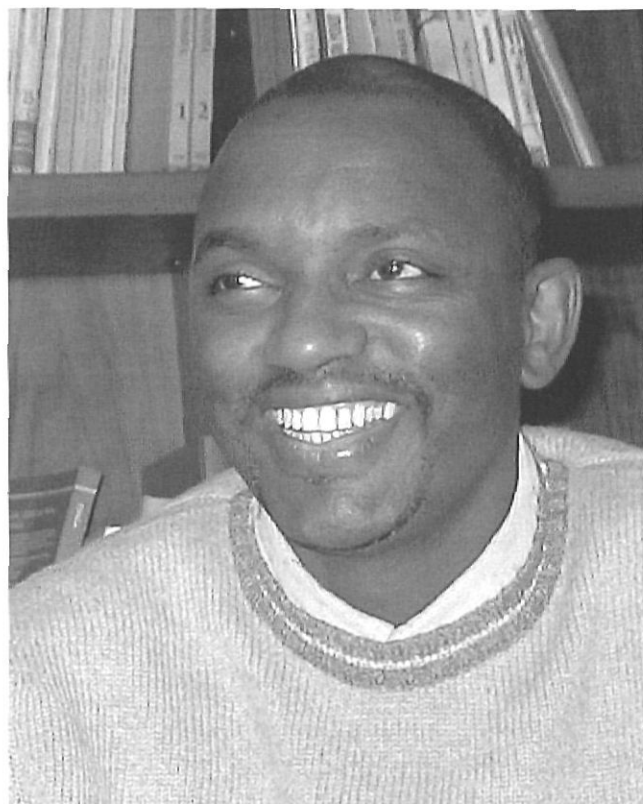
A Catalunya, del progrés econòmic i tecnològic d'aquestes darreres dècades se n'ha seguit un debilitament del paper predominant de la família en la regulació i estructuració de les relacions socials. No desvetlem cap secret si afirmem que amb l'especialització laboral, el treball de la dona fora de casa i la consolidació de noves formes de relació entre les persones, la comunicació entre els membres d'una mateixa família s'ha reduït considerablement en les societats occidentals. En aquest nou context de condicions, les decisions familiars han perdut gran part del seu poder i influència sobre unes persones que, massa sovint, anteposen els seus interessos personals als de la família i no són estranyes les situacions familiars en què membres d'una mateixa família passen mesos o anys sense ni tal solament parlar-se.

No és la meua intenció -tampoc sabia fer-ho- fer un tractat sobre el funcionament de la família catalana. El que pretenc és explicar de manera simple i planera allò que la vida, les relacions, també les aparences, m'han ensenyat i que, penso, poden ser el reflex, més o menys fidel, més o menys esbiaixat, d'una realitat socioantropològica. La meua visió serà essencialment comparativa, serà una visió fruit de l'observació i d'una certa mirada exterior, des de fora, des de la distància que em dóna la condició de persona ben integrada a Catalunya, que desenvolupa i estructura les seves vivències personals i els seus coneixements en el si d'una família africana.

Deia en començar que en les societats del món desenvolupat s'ha transformat profundament el paper de la família. La consoli-

Aliou Diao — Nascut a Sangare (Senegal) — Resident a Girona

dació de valors com els de democràcia i llibertat han debilitat altres valors més lligats a la tradició i, de manera molt especial, el poder de la família, que ha vist com disminuïa la seva influència en el moment de prendre decisions sobre qualsevol aspecte de la vida, tant en termes generals o que afecten col·lectivament la família, com en termes més personals, com poden ser, per exemple, el matrimoni, l'herència, la solidaritat familiar, la reproducció, la transmissió de valors, l'educació dels fills i un llarg etcètera.

Si comparem els comportaments d'uns i altres, ens adonarem de les diferències entre les famílies catalanes i africanes en els diversos àmbits de la vida social i familiar. A les famílies africanes la responsabilitat és un valor fonamental. Ho veurem a través d'un exemple: en la majoria de famílies africanes, l'elecció del cònjuge és una responsabilitat fonamental del conjunt de la família, a diferència del que sol passar en les famílies catalanes actuals (de totes maneres vull remarcar això d'actuals, perquè fins a mitjan segle XX, entre el Pirineu i l'Ebre, la major part dels matrimonis eren concertats pels caps de família respectius) en què l'elecció de la parella es deixa a la llibertat dels cònjuges i normalment el nucli familiar no pressiona per definir el perfil de la persona amb qui s'ha de casar un o una dels seus membres. Així doncs, si bé la llibertat d'elegir i de decidir per si mateix és un dels pilars fonamentals de la societat catalana, que reafirma que les persones són les úniques responsables de les seves vides i han de poder decidir què faran amb total independència, aquesta llibertat individual és, al mateix temps, el que dinamita el poder tradicional de la família. He de dir, però, que aquesta llibertat individual que respecta la integritat de les persones, la seva dignitat, aquesta responsabilitat sobre la pròpia vida, és el que més admiro de la modernitat occidental. Aquest ha estat, sens dubte, el resultat d'un procés que s'ha anat construint i enfortint amb la implantació del sistema democràtic.

Ara, aquesta llibertat individual necessita d'una base educativa sòlida si es vol evitar que es converteixi en un perill per a la cohesió social. La mentalitat tecnològica pot representar un perill deshumanitzador per a la societat occidental. Hi ha el risc evident de l'alienació de la personalitat sota els efectes de la publicitat i la propaganda, que poden acabar per imposar unes necessitats fictícies a les persones, contràries als seus desigs vertaderament humans. Es perd el sentit de la família, de l'humanisme i de la solidaritat, que són substituïts per la cultura de la competència, l'individualisme salvatge i la insolidaritat. Si només s'aposta per la tècnica i la utilització de les tecnologies, es corre el risc de reforçar els valors més excloents en detriment dels valors més inclusius i cooperatius, que, en general, eren els valors que recreava i potenciava l'ensenyament i la socialització familiar: la solidaritat, el respecte, l'humanisme, la compassió, l'amistat...

Així podem constatar que, contràriament al que passa en les societats africanes, en què la família és la principal institució reguladora de la vida social, en les societats occidentals modernes la llei acaba essent l'únic instrument regulador, cosa que provoca que la família, d'una banda, no compleixi el paper educador i de transmissió cultural que li correspon envers les generacions joves, i que, d'altra banda, darrerament hagi anat delegant completament aquesta responsabilitat en una institució ja de per si saturada, la institució escolar (i d'això es queixen molts educadors, precisament).

En les societats africanes, en canvi, la família sap perfectament quina és la seva funció en l'educació dels fills i s'encarrega de transmetre'ls uns coneixements diferents als que es demanen que ensenyi a l'escola. Les feines estan repartides de manera que una i altra institució tenen unes funcions determinades i diferenciades en el procés d'educació dels infants. La transmissió de valors culturals i de solidaritat es realitza específicament a través de les famílies, que són les encarregades d'organitzar els ritus d'iniciació, de manera que es converteixen en vertaderes escoles de la vida, on s'insisteix més en la moral i en l'ètica que en la tècnica. Aquests processos d'iniciació a la vida social i aquesta responsabilitat familiar en aquest camp, s'han perdut en les societats modernes.

A l'Àfrica, la família juga un paper determinant en les relacions socials: són les famílies les que casen, reparteixen l'herència i la terra i, en conseqüència, són les que poden ser honorades o deshonrades, les que s'enduen la glòria, però també les humiliacions. No hi ha res que es pugui fer sense el consentiment de la família. Escrivia Amadou Hampaté Bâ, autor de l'extraordinari llibre, traduït al català, *Amkoul-lel, el nen ful*: «A l'Àfrica tradicional, l'individu és inseparable del seu clan, de la seva família, que continua vivint i perpetuant-se a través d'ell. Quan se saluda una persona es pronuncia diverses vegades el seu cognom (el nom que rep del clan) i no pas del seu nom personal, perquè no se saluda l'individu sol, aïllat, sinó que, a través seu, tota la família, tota la línia dels seus avantpassats».

Aquest paper omnipresent de la família en la vida dels individus no pot trobar cap encaix en la societat catalana del segle XXI.

També la família occidental moderna ha deixat de tenir un paper determinant en la qüestió de la religió. La religió ha perdut, aparentment, el pes que històricament havia tingut en la transmissió de certs valors que propiciaven la convivència social. La desaparició de molts valors morals es pot explicar, en part, per la falta de religiositat de la gent. En les societats africanes, en canvi, la religió té un paper molt important en la consciència col·lectiva, i aquest contrast representa un vertader xoc cultural per a les famílies africanes que han emigrat a Catalunya. Els conflictes referents a la implantació d'oratoris o mesquites o relacionats amb algunes pràctiques concretes de la religió musulmana no fan sinó reflectir les dificultats de la situació.

